

Vedle koncepce drobného sochařského objektu a jasného vztahu k soudobým sochařským trendům, předběhl Nušlův objekt svou dobu i technologicky: půlkulaté granáty jsou na jeho vnitřní plochy nalepeny. Přitom zlatníci družstva Granát, kde bylo vejce realizováno, akceptovali lepení kamenů jako jednu z regulérních šperkařských technologií až o čtvrt století později. A přes nesporný mezinárodní úspěch Nušlova opusu, se tak k němu dodnes staví rezervovaně.

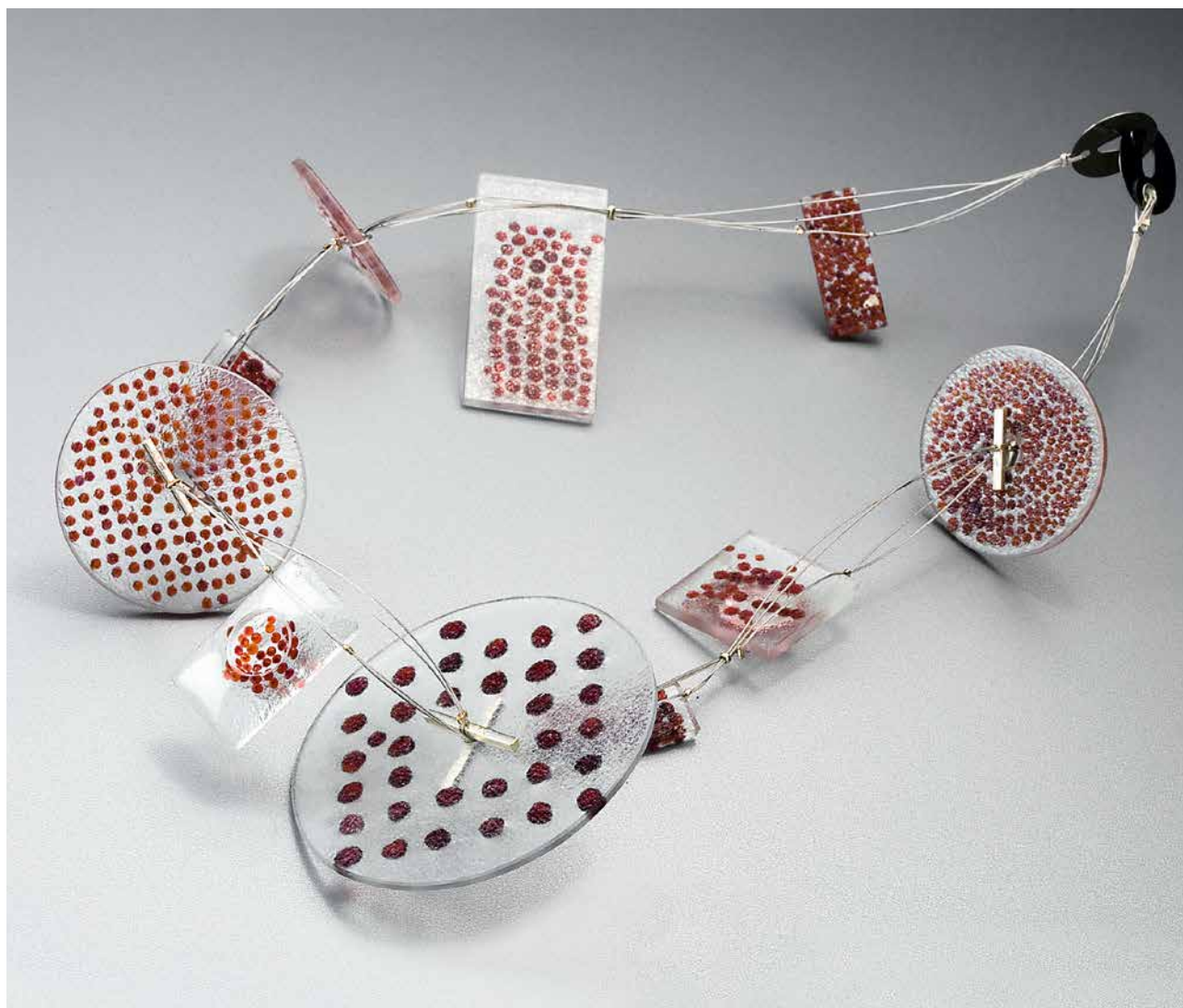
Vraťme se ale ještě k turnovské sbírce, protože jsme se dosud nezmínili o dalších uměleckých přístupech, které se zřetelně z kolekce sympoziálních prací vydělují tím, že relativizují samotný pojem český granát. Bez výjimky všichni účastníci sympozií, kteří měli možnost si granáty vlastnoručně nasbírat přímo na těžebním poli v podkrkonošské Vestřevi, tuto příležitost ocenili a vřadili mezi nejpůsobivější zážitky z pobytu u nás. K výše již vícekrát zmíněnému duchovnímu rozměru českého drahokamu se tu přidružil ještě bezprostřední zážitek z podkrkonošské krajiny, kořeněný špetkou romantiky, napětí a dobrodružství, jež bychom jen s malou nadsázkou mohli nazvat granátovou horečkou. Vnímavý člověk si přitom uvědomuje také stěží představitelnou časovou dimenzi geologických epoch, které nás od procesů vzniku pyropu dělí a jsou v granátu zakódovány. Část výtvarníků proto použila nalezené kaménky v jejich přírodní podobě jako výsledek či záznam prožitého. Vlastnoručně sebraný surový drahokam obsahuje zážitek stále autentický a sdělení natolik silné, že mu obětují i nejcennější vlastnost granátu – jeho zářivě rudou barvu a třept. Nevybroušený nebo nevyleštěný povrch totiž neumožní světlu v dostatečné míře vniknout do hmoty kamene a zpět. Teprve odražené světlo, přesněji ta část barevného spektra, kterou materiál pustí opět ven, přitom drahokam rozsvítí v příslušné barvě.

Pokud pyrop není přírodně ohlazený nejčastěji vlivem vířivého pohybu jemných křemenných částic v náplavech potoků, vypadá při nalezení často jen jako matné, špinavě červené, hnědočervené až černé zrno. I s ním však lze úspěšně výtvarně pracovat, jak to vidíme v broži Arizona v kufru od Ludmily Šikolové nebo náhrdelníku od Simony Kafkové, Lynn Murray reagující na výlety do Českého ráje. Další umělci přistoupili k surovému granátu z čistě výtvarných pozic. Nepravidelná zrna nalepená v ploše vedle sebe vytváří živou strukturu, z níž tu a tam zazní ztlumený barevný akcent. Jiné možnosti nabízí další mimořádná vlastnost pyropu – vysoká tepelná odolnost. Díky ní je možné granáty vložit přímo do formy a zalít žhavým kovem, v našem případě stříbrem, jak to vyzkoušela řada sympozistů. Jedním z nejlepších výsledků tohoto postupu je prsten Autoportrét od Suzan Ewing (1999). Granát snese mnohem vyšší teplotu než je bod tání stříbra a Zdena Laštovičková nebo Petr Dvořák jej tak mohli zatavit do šperků ze skla (2006), rovněž tradičního materiálu českých

Obr. 7 Suzan R. Ewing, prsten Selfportrait; stříbro, české granáty, výška 5,2 cm, 1999, foto M. Cogan

šperkařů. Yutaca Minegishi nebo Ester Knobel pak nebroušené granáty použili ke šperkům, v nichž je spojují s duchem kultury své země. Izraelská umělkyně je zase zasadila do lůžek vyvrtaných ve velkých orientálních perlách, jejichž hedvábně bílý perlový lesk podporuje červenou barvu drobných zrněk (2000). Minegishi je vtipně zavlékl do mezer v prořezávané textuře připomínající tradiční spletané japonské rohože (1998) a stříbrný pásek pak jednoduše stočil do prstenu. Japonské řemeslo promlouvá i z mladších sympoziálních prací japonských umělců. Takayoshi Terajima složil z měděného plechu vzpomínkový závěs inspirovaný v tradičním japonském amuletem (2018). Terajimova schránka však obsahuje místo magického média drobnosti nasbírané během pobytu v Turnově. Její povrch pokrývá jemná barevná textura poloprůhledného emailu a české granáty. Fumiki Taguchi vytvořil brož, jejíž povrch

Obr. 8 Petr Dvořák, náhrdelník; sklo, české granáty, titan, ocelová struna, délka 54 cm, 2006. Realizováno s pomocí sklářského ateliéru Lhotský, foto J. Kvíz

pokrývá hustá struktura fazetovaných důlků – stop po špičatém spodku vybroušeného granátu. Ten zasadil na konec kovové trubičky a tímto nástrojem s vyčnívajícím granátovým hrotem trpělivě, pomocí kladívka, pojednal povrch brože jako špičatým důlkíkem. Hustou texturu doplnil jediným zasazeným granátem a zadní, stěží viditelnou stranu brože překvapivě zdobí „evropská“ prolamovaná barokizující krajka.

Ještě nekonvenčněji naložili s fenoménem český granát výtvarníci, kteří se pokusili o jakousi antitezi – výtvarnou přeměnu drahokamu do jiného materiálu. Ruudt Peters vytvořil svůj

prsten (1996) tak, že nalil směs granátů a epoxydové pryskyřice do formy po tzv. pouštní růži, agregátu krystalů sádrovce. Tento „nový drahokam“ nasadil na spodní část ve tvaru krystalu almandinu, jehož jedna polovina je přírodní, druhá opět odlitá ze stejné směsi granátů a epoxydu. Fabrizio Tridenti pak shrnul dojmy z exkurzí do terénu skalnatého Českého ráje tak, že z nasbíraných granátů, jílů a pryskyřice uhnětl hmotu, z níž vymodeloval robustní, monumentální prsten připomínající barvou i tvarem shluk pískovcových balvanů, z jejichž stěn vyčnívají nevzhledná černá zrna (2012).

Obr. 9a Yutaca Minegishi, prsten; stříbro, české granáty, průměr 3,1 cm, 1998, foto J. Kvíz

Obr. 9b Takayoshi Terajima, závěs; měď, české granáty, lak, textilní šňůra, drobné objekty uvnitř, výška 7 cm, 2018, foto M. Tůma

Obr. 9c Fumiki Taguchi, brož; stříbro, český granát, šířka 8,5 cm, 2018, foto M. Cogan

Vratislav K. Novák zase uzavřel do robustní stříbrné schránky hrst tří set šedesáti pěti granátových zrn, které tušíme jen díky jemným nárazům a zvukům, jak se kaménky přesypají a narážejí na vnitřní stěny při pohybu objektem (365 českých granátů, 1996). Jiný způsob, jak navodit zneklidňující otázku „... to uvnitř jsou opravdu granáty?“, zvolil Christopher Burger při tvorbě elegantně subtilního a tajemného náhrdelníku (2001). Na téměř půlmetrovém svislém závěsu, tenké černé lince z fólie neprůsvitného plastu, se plasticky rýsují nepravidelné tvary zatavených kamének, jejichž charakter nemůžeme prozkoumat, bez toho, že bychom šperk zničili. O něco vstřícnější k divákovi byl René Hora, když ve velké broži Runnway (1996) doslova ukryl dvě řady stěží, ale přeci jen viditelných granátů pod silnou vrstvu vlnící se, lesklé, temně zbarvené pryskyřice. Matej Bezúch, tehdy ještě student bratislavské VŠVU, posunul granátový šperk do virtuální roviny prostřednictvím média jeho generaci nejbližšímu. Z rozřezané pohlednice s fotografií rozsypaných granátových zrn složil kostku obrázkem otočeným dovnitř, kam umístil LED diodu napájenou prostřednictvím kabelu s USB konektorem. Ta dokáže po zapojení do počítače papírovou stěnu ve tmě prosvítit natolik, že je přes ni čitelná struktura i barva rozsypaných kamenů. Bílá kostka-závěs se tak po zasunutí konektoru do počítače, změní ve šperk s fyzicky nepřítomnými granáty, jež ale, na rozdíl od předchozích, můžeme skutečně vidět. Technicky shodně konstruovaný druhý náhrdelník zase pracuje se siluetou typického granátového závěsu vrytou do odrazové vrstvy zrcátka. Po zapojení kabelu do zdroje se v ploše reflektující nejbližší okolí rozsvítí kontury malého granátového šperku (2005).

Je zřejmé, že přes tisíciletí, kdy člověk zpracovává drahé kameny, a tedy i český granát, je stále ještě v současném šperku prostor pro invenci, která v miniaturní ploše dokáže přinášet nové nápady a neotřelé výtvarné pohledy. Díky tomu je turnovská sbírka sympoziálních prací výrazově mimořádně pestrá a uchvacující mírou svobody, s níž dnešní šperkaři nově a podle svého nakládají s klasickými, tisíckrát vyzkoušenými materiály. Dokazuje, že stále umí vtisknout granátovým šperkům osobitý charakter více nebo méně konvenující soudobému výtvarnému dění a estetickým normám, kterými žijeme.

LITERATURA

<https://www.timeout.com/london/art/barbara-hepworth-sculpture-for-a-modern-world>

Obr. 10 Fabrizio Tridenti, prsten; jíl, písek české granáty, epoxydová pryskyřice, výška 6,2 cm, 2012, foto M. Tůma

Obr. 11a Christophe Burger, náhrdelník (detail); ocel plast, české granáty, délka 46,3 cm, 2001, foto M. Cogan